

NATUUR IN HET OOSTERDELGEBIED – BIJEN EN HOMMELS

Bijen (*Anthophila*)

Bijen behoren in de familie van de insecten tot de orde van vliesvleugeligen. Dit betekent dat zij twee stel vleugels hebben. Het verschil met andere vliesvleugeligen is dat het dieet van alle bijensoorten alleen uit nectar en stuifmeel bestaat.

Er zijn bijensoorten die grote volken vormen en solitaire bijen. Ook de hommels en graafwespen behoren tot de grote familie bijen, die Apoidea genoemd worden. Hommels leven in kolonies en zijn herkenbaar aan hun grote, harige lichaam. Vaak hebben zij twee of meer kleurvlakken of strepen.

Solitaire bijen worden ook wel “wilde bijen” genoemd. Tot deze groep worden o.a. wesp-, groef-, zand-, met- en behangersbijen gerekend.

honingbij

aardhommel

Groefbij

Viltvlekzandbij

Donkere wesp

Net als andere insecten hebben bijen het ontzettend moeilijk in Nederland vanwege het wegvallen van geschikte aaneengesloten leefgebieden en het verdwijnen van inheemse planten. Imkers klagen over sterfte van hun bijenvolken, omdat ze te weinig voeding krijgen, volkstuinders klagen erover dat de oogsten van groente en fruit mislukken, omdat de planten niet meer bestoven worden. “De bloemetjes en de bijtjes”, wie kent niet dit gezegde? Allerlei insecten en dus ook de (wilde) bijensoorten zijn enorm belangrijk voor de bestuiving van alle planten, waaronder onze landbouwgewassen en daarmee van belang voor het voortbestaan van allerlei dieren.

In dit stuk laat ik de honingbij buiten beschouwing en geef ik informatie over de wilde bijen in dit gebied, waar- toe ook de hommels behoren.

Hommel (*Bombus*)

In het Oosterdelgebied ben ik de volgende hommelsorten tegengekomen: akkerhommel, weidehommel, steen- en boomhommel, tuin- en veldhommel, gewone koekoekshommel en aardhommels behorend tot de aardhommelgroep. Genetisch kunnen aardhommels van elkaar verschillen, vandaar dat men spreekt over de aardhommelgroep.

Hommels leven in een sociale structuur met een koningin, werksters en mannetjes. De koningin zorgt ook voor nieuwe koninginnen voor het volgend jaar. Door hun beharing kunnen zij goed overwinteren in ons land. Zij zijn de eerste bijen die je ziet, zodra het iets warmer wordt na de winter. Dat zijn dan vooral de grote koninginnen die op zoek gaan naar nectar en stuifmeel, want zij moeten goed doorvoed zijn om voor nageslacht te zorgen. Twee voorwaarden zijn gelijk genoemd: hommels dienen geschikte plekken te vinden voor het bouwen van een nest en er dienen vroegbloeiende soorten planten aanwezig te zijn om de koninginnen te voorzien van voedsel. In het najaar zie je opnieuw de koninginnen laag boven beplanting op de grond vliegen. Zij zoeken dan een geschikte plek om weldoorvoed te overwinteren. Koekoekshommels doen net als de vogel koekoek, zij gebruiken het nest van andere hommels. Hommels verzamelen hun nectar en stuifmeel uit diverse planten. De tuinhommel heeft de langste tong van alle hommels en kan daarom bij de diepe kelken van gele lis, rode klaver, dagkoekoeksbloem en vingerhoedskruid komen.

Akkerhommel

Boomhommel

Steenhommel

Weidehommel

Tuinhommel

Er zijn hommels die bovengronds nesten maken tussen mossen en graspollen (akkerhommel), in boomholtes, nestkastjes, onder daken en in schuren (boomhommel), onder wortels, stenen, in nestkastjes of in muizen- nesten (steen- hommels), meestal bovengronds, maar ook ondergronds (weidehommel en tuinhommel).

Steken hommels? Nee, niet uit zichzelf. Pas als zij klem komen te zitten, dan steken zij. Helaas moeten zij dit met de dood bekopen, want de angel blijft achter in het slachtoffer, waarna de hommel sterft.

Wilke bijen of solitaire bijen

Er zijn wilde bijen die solitair leven. Een vrouwtje maakt één of meerdere nesten met daarin één of meerdere eitjes. Ook is er een aantal bijensoorten dat samenwoont, waarbij er geen koningin aanwezig is, maar de vrouwtjes een gezamenlijke nestplaats hebben met dezelfde of een eigen ingang.

Voor wilde bijen is het van belang dat zij onbegroeide grond tot hun beschikking hebben voor het maken van hun nesten. Een strook grond met dicht opeen ingezaaide bloemen voldoet prima als nectar- en stuifmeelvoorziening, maar niet als nestgelegenheid. Paardenbloemen zijn voor wilde bijen de belangrijkste voedselbron. De zandbijensoort roodbuikje is kieskeurig voor wat betreft zijn voedsel, deze leeft alleen van wilgen. In Nederland komen zo'n 360 soorten wilde bijen voor. Het vosje, de rosse metselbij en verschillende soorten groef- en behangersbijen zijn hier voorbeelden van.

Vosje

Rosse metselbij

Groefbij

Zandbij

Gehoornde metselbij

Behangersbijen hebben hun naam te danken aan het feit dat zij hun nestgangen met stukjes blad bekleden. In het kokertje dat zo ontstaat leggen ze een ei samen met een melange van stuifmeel en nectar.

Om het wilde bijen gemakkelijk te maken om nestgelegenheid te vinden zijn er verschillende soorten "bijenhôtels" of "insectenhôtels" die voor meerdere insecten en/of vlinders gebruikt kunnen worden, te koop. Ook kun je ze zelf maken. Op internet kun je goede beschrijvingen vinden. Hang ze op een zonnige plek op. Voorwaarde is natuurlijk wel dat er in de directe omgeving van het hotel veel bloemen staan waar bijen van kunnen leven.

Insectenhôtels op Vlieland

En de bloeiende weide er vlakbij

Metselbijen verzamelen het stuifmeel niet via korfjes aan hun achterpoten, maar via de beharing aan de buikzijde van hun achterlijf. Ze nestelen in allerlei holtes. Je kunt de nesten vinden in gaten in dood hout en ook lege slakkenhuisjes kunnen dienstdoen als nestgelegenheid. In het Oosterdelgebied zijn o.a. rosse en gehoornde metselbijen in het vroege voorjaar te zien.

Behangersbij

Donkere wespbij

Sachembij

Roodsprietwespbij

Roodbuikje

Sachembijen leven in kolonies en bouwen hun nesten in steile wanden bij rivieren, dijken, wegtaluds of muren.

Wespbijen zijn parasitaire bijen en lijken meer op een wesp dan op een bij. Zij verzamelen geen nectar en hebben dan ook geen korfjes aan de achterpoten om nectar te kunnen vervoeren, zoals andere bijen. Zij eten wel nectar en stuifmeel. Zij leggen hun ei in het nest van andere wilde bijen, vaak bij dat van een zandbij. Als de larve uit het ei kruipt doodt deze het ei of de larve van de gastheer. Zij eten, niet zoals wespen, vlees. In onze eigen tuin, trof ik eens de zeldzame roodsprietwespbij aan.